U 108/2022 vp
täydentävä jatkokirjelmä UJ */2023 vp

8.5.2023

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Rikosuhripäivystyksen lausunto valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU muuttamisesta

Rikosuhripäivystys (RIKU) kiittää pyynnöstä lausua otsikon asiassa. Alkuperäiseen kirjelmään U 108/2022 vp liittyen esittämämme huomiot ovat edelleen ajankohtaisia ja pyydämme huomioimaan ne EU-direktiivin muutoksesta käytävässä keskustelussa. Otamme lausunnossamme kantaa uhrin asemaan vaikuttaviin seikkoihin.

Valtioneuvosto toteaa täydentävässä jatkokirjelmässä olevan ”jossakin määrin epäselvää, millä tavoin ehdotetut kansallisen tunnistamis- ja ohjausmekanismin perustamista ja kansallisen keskuspisteen nimeämistä koskevat muutokset tehostaisivat ihmiskaupan uhrien varhaista tunnistamista, auttamista ja tukemista” sillä ”[m]uutettavaksi ehdotettava kohta jo velvoittaa jäsenvaltiot luomaan tarkoituksenmukaiset mekanismit uhrien tunnistamiseksi varhaisessa vaiheessa samoin kuin heidän auttamisekseen ja tukemisekseen yhteistyössä alan tukijärjestöjen kanssa”, mikä valtioneuvoston käsityksen mukaan jo nykymuodossaan tarjoaa hyvän pohjan kansallisille ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmille.

Rikosuhripäivystyksen käsityksen mukaan kyseinen muutos ei aiheuttaisi mittavia muutoksia Suomen kontekstissa, mutta voisi selkeyttää tilannetta niissä tapauksissa, joissa ihmiskaupan uhri siirtyy Suomesta toiseen maahan ja on edelleen avun tarpeessa. Tällaisissa tilanteissa on voinut olla hyvin haastavaa löytää toimivaltaista tahoa ottamaan asiakkaan vastaan ja tarjoamaan tälle apua. Virallisen kansallisen mekanismin luominen sekä keskuspisteen nimeäminen voisi tuoda näihin tilanteisiin huomattavaa selkeyttä.

Toisaalta Suomella on velvollisuus varmistaa, että uhri saa tarvitsemiansa palveluita kohdemaassa esimerkiksi palautustilanteessa. Suomessa on jo olemassa rakenteet kyseisiin vaatimuksiin vastaamiseksi ja virallista kansallista ohjaus- ja tunnistamisjärjestelmää luodaan parhaillaan oikeusministeriön hallinnoimassa hankkeessa. Rikosuhripäivystyksen näkemyksen mukaan kyseinen muutos voisi helpottaa Suomen viranomaisten toimintaa rajat ylittävissä uhrien avunsaannin takaamiseen liittyvissä prosesseissa siten, että myös muissa Euroopan maissa tulisi olla selkeät rakenteet ihmiskaupan uhrien palvelunsaannin takaamiseksi esimerkiksi ihmiskaupan uhrin siirtyessä Suomesta toiseen Euroopan valtioon.

Kuten totesimme aiemmassa lausunnossamme, oikeushenkilöille on vaadittu ihmiskauppaan ja muuhun työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvissä oikeusprosesseissa rangaistusta satunnaisesti mutta kun näin on toimittu, on se käytännössä voinut huomattavastikin parantaa uhrin mahdollisuuksia saada korvauksia. Pidämme edelleen positiivisena kehityksenä oikeushenkilöiden korvausvastuun tehostamista.

Myös pakkoavioliiton ja -adoption kriminalisointiin sekä ihmiskaupan uhrien palveluiden tietoisen käytön suhteen viittaamme edelliseen lausuntoomme. Palveluiden käyttöä koskien pyydämme myös ottamaan vaikutusarviossa huomioon sen, että asianomistajalle, joka joutuu vähintään todistajan asemassa osallistumaan myös rikosprosesseihin ostajia vastaan, on prosessi yleensä erityisen kuormittava etenkin siksi, että uhrin henkilöllisyys yleensä paljastuu myös ostajille ja hän joutuu todistamaan myös heitä vastaan. Suomen on tarve ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka suojaisivat asianomistajaa ja tämän yksityisyyttä tällaisen prosessin aikana.

Pia Marttila
Koordinoiva erityisasiantuntija
Ihmiskaupan uhrien auttamistyö
Rikosuhripäivystys